

REGIONINĖ VALSTYBĖS PAGALBA

Regioninės valstybės pagalbos tikslas – skatinti ekonominę plėtrą ir darbo vietų kūrimą nepalankiausias sąlygas turinčiuose Europos regionuose.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 107 straipsnis, ypač 107 straipsnio 3 dalies a ir c punktai.

1998 m. gegužės 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 994/98 dėl Europos bendrijos steigimo sutarties 92 ir 93 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims (įgaliojimų suteikimo reglamentas).

2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (Bendrasis bendrosios išimties reglamentas, toliau – BBIR). BBIR iš dalies pakeistas 2017 m. birželio 14 d. Komisijos reglamentu (ES) 2017/1084 dėl pagalbos uostų ir oro uostų infrastruktūrai, dėl pranešimo apie pagalbą kultūrai ir paveldo išsaugojimui ir pagalbą sporto ir daugiafunkcems laisvalaikio infrastruktūroms ribų ir dėl atokiausiems regionams skirtų regioninės veiklos pagalbos schemų.

2013 m. birželio 19 d. Komisija priėmė 2014–2020 m. regioninės valstybės pagalbos gaires (2013/C 209/01, toliau – 2014–2020 m. gairės), jos įsigaliojo 2014 m. liepos 1 d.

PAGRINDINIAI FAKTAI

Valstybės pagalba iš esmės reiškia bet kokio pobūdžio pagalbą (nepriklausomai nuo jos formos), kurią nacionalinės valdžios institucijos teikia tam tikroms įmonėms (ekonominę veiklą vykdančioms subjektams). Jei dėl tokio pobūdžio pagalbos iškraipoma konkurencija ir daromas poveikis prekybai, ji laikoma nesuderinama su vidaus rinka, nebent Sutartyse nustatyta kitaip. Pagalbos schemas būtina kontroliuoti, todėl pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį valstybės narės privalo iš anksto pranešti Komisijai apie visus ketinimus suteikti tokią pagalbą. Priėmusi įgaliojimus suteikiantį reglamentą Taryba sudarė sąlygas Komisijai nustatyti išimtis (priimant bendrosios išimties reglamentus dėl valstybės pagalbos) – tam tikras valstybės pagalbos kategorijas paskelbti suderinamomis su vidaus rinka ir taikyti išimtį dėl išankstinio pranešimo.

Viena iš išimčių numatyta, kad tam tikros valstybės pagalbos formos gali būti laikomos suderinamos su vidaus rinka tam tikruose regionuose. Tokios rūšies pagalba vadinama regionine pagalba, kuria siekiama remti ekonominę plėtrą ir darbo vietų kūrimą.

BBIR nustatytos specialiosios nuostatos, kuriomis apibrėžiamos sąlygos, kurioms esant regioninės pagalbos schemos laikomos suderinamos su bendraja rinka ir taikoma išimtis dėl pranešimo. Papildomai prie BBIR Komisija nustatė gaires dėl pagalbos priemonių, kurioms netaikoma išimtis dėl pranešimo, įskaitant gaires dėl regioninės pagalbos. Gairės taikomos regioninės pagalbos schemoms ir individualiai pagalbai, apie kurias pranešta.

PAGALBOS RŪŠYS IR TINKAMUMAS FINANSUOTI

2014–2020 m. gairėse nustatytos taisyklės – pagrindas, kuriuo remdamosi valstybės narės rengia regioninės pagalbos žemėlapius ir nustato: 1) vietas, kuriose įmonės gali gauti regioninę valstybės pagalbą ir 2) šios pagalbos intensyvumą.

A. Taikymo sritis

2014–2020 m. gairės iš esmės taikomos visiems ekonominės veiklos sektoriams. Vis dėlto, į 2014–2020 m. gairių taikymo sritį neįtraukiama ši veikla:

- veikla sektoriuose, kuriuose regioninė pagalba nesuderinama su vidaus rinka: plieno ir sintetinio pluošto pramonė;
- veikla sektoriuose, kuriems taikomi specifiniai teisės aktai ir (arba) kitos valstybės pagalbos gairės: žvejyba ir akvakultūra, žemės ūkis (su kai kuriomis specialiosiomis išimtimis), transportas, oro uostai, energetika;
- veikla, kuri laikoma nesuderinama su vidaus rinka, nebent laikomasi 2014–2020 m. gairėse nustatytų bendrųjų ir papildomų konkrečių sąlygų: plačiajuosčio ryšio tinklai ir mokslinių tyrimų infrastruktūra.

Be to, atskirai atsižvelgiama į stambias įmones ir veiklos pagalbą:

- stambioms įmonėms teikiama regioninė pagalba laikoma nesuderinama su vidaus rinka pagal Sutarties 107 straipsnio 3 dalies c punktą, išskyrus atvejus, kai ją teikiant remiamos pradinės investicijos, kuriomis sukuriama nauja ekonominė veikla, arba įvairinama esamos įmonės veikla siekiant gaminti naujus produktus ar diegti gamybos proceso inovacijas;
- įmonėms teikiama pagalba, kuria siekiama sumažinti einamąsias išlaidas (veiklos pagalba), laikoma nesuderinama su vidaus rinka, išskyrus atvejus, kai tokia pagalba skiriama konkrečioms arba nuolatinėms kliūtims palankių sąlygų neturinčiuose regionuose pašalinti (t. y. siekiant sumažinti sunkumus, kuriuos patiria MVĮ, kompensuoti papildomas išlaidas atokiausiuose regionuose arba sustabdyti ar sušvelninti gyventojų skaičiaus mažėjimą labai retai apgyvendintose vietovėse).

B. Regioninės pagalbos suderinamumo vertinimas

Komisija vertina regioninę pagalbą, apie kurią pranešta, ir nagrinėja, ar pagalba užtikrinamas teigiamas poveikis siekiant bendros svarbos tikslo viršytų neigiamą poveikį prekybai ir konkurencijai. Nagrinėjimas apima šiuos aspektus:

- indėlių siekiant aiškiai nustatyto bendros svarbos tikslo pagal Sutarties 107 straipsnio 3 dalį;

- valstybės intervencijos poreikį (tais atvejais, kai pati rinka negali tam tikrais aspektais iš esmės pagerinti padėties);
- pagalbos priemonės tinkamumą siekiant bendros svarbos tikslo;
- skatinamąjį poveikį, dėl kurio pasikeičia įmonių (t. y. papildoma veikla užsiimančių įmonių) elgesys;
- pagalbos proporcingumą (t. y. pagalba sumažinama iki minimumo siekiant paskatinti papildomas investicijas ar veiklą);
- nederamo neigiamo poveikio konkurencijai ir prekybai vengimą;
- skaidrumą (siekiant supaprastinti galimybę susipažinti su informacija apie suteiktą pagalbą).

Taip pat gali būti atliekamas pagalbos schemų, kuriomis galėtų būti smarkiai iškraipyta konkurencija, *ex post* vertinimas ir Komisija gali apriboti tokių schemų taikymo trukmę. *Ex post* vertinimą galima atlikti tik tuo atveju, jei pagalbos schemų biudžetas yra didelis, jei jos turi naujoviškų bruožų ar su jomis susiję dideli rinkų, technologijų ar reglamentavimo pokyčiai.

C. Regioninės pagalbos žemėlapiai. Tinkamumas finansuoti

Valstybės narės regioninės pagalbos žemėlapiuose turi nustatyti 107 straipsnio 3 dalies a ir c punktuose nustatytas sąlygas atitinkančias vietoves (toliau – „a“ ir „c“ punktų vietovės) ir didžiausią pagalbos intensyvumo lygį. Komisijai pranešama apie šiuos žemėlapius, ji juos patvirtina, kad būtų galima teikti regioninę pagalbą įmonėms, įsikūrusioms šiuose žemėlapiuose nustatytose vietovėse. Bendros „a“ ir „c“ punktų vietovių aprėpties viršutinė riba yra 47 proc. ES 28 valstybių narių gyventojų skaičiaus.

1. „a“ punkto vietovės – SESV 107 straipsnio 3 dalies a punktas

2014–2020 m. gairėse nustatyta, kad šios vietovės gali būti nurodytos kaip „a“ punkto vietovės^[1]:

- NUTS 2^[2] lygio regionai, kurių bendras vidaus produktas (BVP) vienam gyventojui perkamosios galios standartais (PGS) yra lygus 75 proc. ES27 valstybių narių vidurkio arba jo nesiekia;
- atokiausi regionai.

Didžiausio pagalbos intensyvumo „a“ punkto vietovėse ribos:

- 50 proc. bendrojo subsidijos ekvivalento (BSE) NUTS 2 lygio regionuose, kurių BVP vienam gyventojui nesiekia 45 proc. arba yra lygus 45 proc. ES 27 valstybių narių vidurkio;
- 35 proc. BSE NUTS 2 lygio regionuose, kurių BVP vienam gyventojui yra 45–60 proc. ES 27 valstybių narių vidurkio;
- 25 proc. BSE NUTS 2 lygio regionuose, kurių BVP vienam gyventojui viršija 60 proc. ES 27 valstybių narių vidurkio.

[1]2014–2020 m. gairių I priede pateiktas tinkamų finansuoti „a“ punkto vietovių, suskirstytų pagal valstybę narę, sąrašas.

[2]NUTS yra teritorinių statistinių vienetų nomenklatūra.

Šias ribas galima padidinti ne daugiau kaip 20 proc. mažiau išsivysčiusiuose atokiausiuose regionuose ir 10 proc. kituose atokiausiuose regionuose. Didžiausią pagalbos intensyvumą galima padidinti ne daugiau kaip 20 procentinių punktų mažosioms įmonėms arba ne daugiau kaip 10 procentinių punktų vidutinėms įmonėms.

2. „c“ punkto vietovės – SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktas

2014–2020 m. gairėse išskiriamos dvi „c“ punkto vietovių kategorijos:

- iš anksto nustatytos „c“ punkto vietovės^[3] – vietovės, tenkinančios tam tikras iš anksto nustatytas sąlygas. Šias vietoves valstybės narės gali nurodyti be papildomo pagrindimo. Ši kategorija apima NUTS 2 lygio regionus, kurie buvo nurodyti kaip „a“ punkto vietovės 2011–2013 m. laikotarpiu, ir retai apgyvendintus NUTS 2 ir NUTS 3 lygio regionus, taip pat su NUTS 3 lygio regionais besiribojančias vietoves arba jų dalis, jei išpildytos tam tikros sąlygos;
- iš anksto nenustatytos „c“ punkto vietovės^[4] – vietovės, kurias valstybė narė gali nurodyti, jei jos atitinka tam tikrus socialinius ir ekonominius kriterijus.

Atsižvelgiant į ekonomikos krizės poveikį valstybėms narėms ir siekiant užtikrinti regioninės pagalbos žemėlapių nuoseklumą, 2014–2020 m. gairėse nustatyta apsauginė sąlyga ir minimalios gyventojų aprėpties riba^[5]. 2014–2020 m. gairėse nustatyti penki kriterijų rinkiniai, kurie yra susiję su socialinėmis ir ekonominėmis (BVP vienam gyventojui, nedarbo lygiu), geografinėmis (atskirtimi) ar struktūrinėmis (dideliais struktūriniais pokyčiais, nuosmukiu) problemomis ir kuriuos valstybės narės naudoja iš anksto nenustatytoms „c“ punkto vietovėms nustatyti.

Didžiausio pagalbos intensyvumo „c“ punkto vietovėse ribos:

- 15 proc. BSE retai apgyvendintose vietovėse ir vietovėse (NUTS 3 lygio regionai arba NUTS 3 lygio regionų dalys), kurios turi sausumos sieną su Europos ekonominei erdvei arba Europos laisvosios prekybos asociacijai nepriklausančiomis šalimis;
- 10 proc. BSE iš anksto nenustatytose „c“ punkto vietovėse.

Šias ribas galima padidinti buvusiose „a“ punkto vietovėse (nuo 10 proc. iki 15 proc. BSE) ir „c“ punkto vietovėse, kurios ribojasi su „a“ punkto vietove. Didžiausią pagalbos intensyvumą galima padidinti ne daugiau kaip 20 procentinių punktų mažosioms įmonėms arba ne daugiau kaip 10 procentinių punktų vidutinėms įmonėms.

D. Pranešimas ir laikotarpio vidurio peržiūra

Vadovaudamasi 2014–2020 m. gairių nuostatomis kiekviena valstybė narė turėjo Komisijai pateikti bendrą regioninės pagalbos žemėlapij, galiojantį 2014 m. liepos 1 d. – 2020 m. gruodžio 31 d. Komisija išnagrinėjo ir patvirtino šiuos žemėlapius, jie paskelbti *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* ir yra neatskiriama šių gairių dalis.

[3]I priede pateiktas specialus iš anksto nustatytų „c“ punkto vietovių aprėpties suskirstymas pagal valstybę narę.

[4]2014–2020 m. gairių II priede pateiktas iš anksto nenustatytų „c“ punkto vietovių aprėpties paskirstymo metodas.

[5]Iš anksto nenustatytų „c“ punkto vietovių aprėptis ir minėti pakeitimai nurodyti I priede.

Vietovių tinkamumo gauti regioninę pagalbą peržiūra (regioninės pagalbos žemėlapių laikotarpio vidurio peržiūra) buvo atlikta 2016 m. ir iš dalies pakeisti regioninės pagalbos žemėlapiai galios 2017 m. sausio 1 d. – 2020 m. gruodžio 31 d.

E. Ataskaitų teikimas ir stebėjimas

Valstybės narės turi tvarkyti išsamią visų pagalbos priemonių apskaitą, 10 metų nuo pagalbos skyrimo datos saugoti apskaitos dokumentus ir Komisijai teikti:

- metines ataskaitas;
- informaciją apie kiekvieną 3 mln. EUR viršijančią individualią pagalbą.

VALSTYBĖS PAGALBA IR SANGLAUDOS POLITIKA

Pagal sanglaudos politiką (Europos struktūrinių ir investicinių fondų lėšomis) remiami projektai turi atitikti Sąjungos ir nacionalinę teisę^[6]. Valstybės narės privalo užtikrinti, kad jų pagalbos schemas atitiktų valstybės pagalbą reglamentuojančią teisę, įskaitant regioninės valstybės pagalbos taisykles, ir atsižvelgdamos į jas nagrinėti vykdamant savo (veiksmų) programas planuojamus intervencinius veiksmus ir vykdyti visas su pranešimais susijusias pareigas. Pagal sanglaudos politiką numatytas strateginis programavimo procesas ir pagalbos, kuriai taikomos valstybės pagalbos taisyklės, analizė vykdomi atskirai, tačiau tam tikrais atvejais išlieka galimybė panaudoti intervencinių veiksmų pagal sanglaudos politiką analizę valstybės pagalbai pagrįsti.

Teisės aktų sistemoje^[7] išdėstytos aiškios nuorodos į valstybės pagalbos taisykles, visų pirma susijusias su finansinėmis priemonėmis, veiksmais, iš kurių gaunama pajamų, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystėmis, veiksmų tęstinumu ir kt. Be to, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas valstybėms narėms veiksmingai taikyti valstybės pagalbos taisykles, lėšų mokėjimas susiejamas su įpareigojimų vykdymu (*ex ante* sąlygos)^[8], įskaitant priemones, pagal kurias valstybėse narėse šioje srityje rengiami darbuotojų mokymai ir didinamas administracinis pajėgumas.

Valstybės pagalbos taisyklių taikymas yra viena iš „rizikingų“ sanglaudos politikos įgyvendinimo sričių ir dažnai yra auditorių nustatytų klaidų priežastis.

2018 m. lapkričio mėn. Taryba priėmė Reglamentą (ES) 2018/1911, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/1588 dėl SESV 107 ir 108 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims. Jo tikslas – pagerinti ES finansavimo programų ir valstybės pagalbos taisyklių sąveiką. Pakeitimai susiję su trimis sritimis: nacionalinio finansavimo ir fondo „InvestEU“ priemonių derinimu; moksliniais tyrimais, technologine pažanga ir inovacijomis („Europos horizontas“ ir pažangumo ženklo skyrimas) ir pagalba Europos teritoriniam bendradarbiavimui.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas ne kartą išreiškė susirūpinimą dėl ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ir konkurencijos taisyklių nuoseklumo.

[6]2013 m. gruodžio 17 d. Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 6 straipsnis.

[7]2013 m. gruodžio 17 d. Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013.

[8]2013 m. gruodžio 17 d. Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 XI priedo II dalis.

Vykstant (2012 m. inicijuotam) valstybės pagalbos modernizavimo procesui, per kurį Komisija pateikė pasiūlymus pagal SESV 109 straipsnį, su Parlamentu buvo tik konsultuotasi ir jis neturėjo jokio balso priimant gaires. Vis dėlto, 2013 m. birželio 12 d. rezoliucijoje dėl regioninės politikos kaip platesnės valstybės paramos sistemų dalies Parlamentas palankiai įvertino Komisijos gairių projektą, paragino užtikrinti didesnę BBIR ir kitų gairių nuoseklumą ir išreiškė susirūpinimą dėl to, ar valstybės pagalbos taisyklės yra suderintos su sanglaudos politikos priemonių (Europos struktūrinių ir investicinių fondų) įgyvendinimu, visų pirma dėl to, ar laikomasi vienodo požiūrio į teritorijas, priklausančias tos pačios kategorijos regionui pagal sanglaudos politiką. Parlamentas paragino išlaikyti arba padidinti ankstesnę bendrą 45 proc. regioninės pagalbos aprėpties ribą ir pritarė idėjai nustatyti apsauginę sąlygą buvusiems „a“ punkto regionams ir specialiąsias nuostatas retai apgyvendintiems, atokiausiems ir salų regionams. Taip pat buvo pabrėžta, kad reikalingos specialios leidžiančios nukrypti nuostatos, visų pirma vietovėms, kurias itin paveikė ekonomikos krizė.

Parlamentas mano, kad valstybės pagalbą pirmiausia reikėtų skirti MVĮ, tačiau jos neteikiant stambioms įmonėms gali būti prarasta darbo vietų, todėl reikėtų leisti teikti pagalbą tokioms įmonėms, veikiančioms „c“ punkto vietovėse, su sąlyga, kad bus atliktas nuodugnus tikrinimas.

Savo 2016 m. rugsėjo 13 d. rezoliucijoje dėl teminio tikslo „MVĮ konkurencingumo didinimas“ įgyvendinimo Parlamentas paragino Komisiją sukurti tokias valstybės pagalbos sąlygas, kurias taikant nebūtų diskriminuojamos MVĮ ir kurios derėtų su sanglaudos politikos parama įmonėms, ir visapusiškai naudotis pagalbos schemomis, paremtomis BBIR, paaiškinant ryšį tarp MVĮ taikomų ESI fondų taisyklių ir valstybės pagalbos taisyklių.

Savo 2018 m. balandžio 17 d. rezoliucijoje „Ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos stiprinimas Europos Sąjungoje. Septintoji Europos Komisijos ataskaita“ Parlamentas teigė, kad valstybės pagalbos procedūros turi būti spartesnės, kai reikalaujama laikytis taisyklių. Parlamentas taip pat pritarė nuosekliai ir labiau suderintam tiesiogiai valdomų Europos fondų ir sanglaudos fondų naudojimui valstybės pagalbos srityje.

2017 m. liepos 6 d. Europos Parlamento rezoliucijoje „Europos Sąjungos atokiausių regionų sanglaudos ir plėtros skatinimas. SESV 349 straipsnio įgyvendinimas“ Parlamentas paragino Komisiją įgyvendinant Regioninės valstybės pagalbos gaires ir BBIR toliau vadovautis SESV 107 straipsnio 3 dalies a punktu ir 349 straipsniu, taip siekiant prisidėti prie atokiausių regionų ekonominio ir socialinio vystymosi ir skirti jiems daugiau dėmesio.

Diána Haase / Marek Kołodziejski
04/2019

